

Цивільне право і цивільний процес

УДК 347.9:341.217

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19657357>

Гармонізація національних стандартів транспарентності цивільного процесу з директивами Європейського союзу

Курило Микола Петрович,

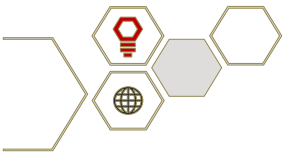
доктор юридичних наук, професор кафедри правосуддя та філософії,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-1496-134X>

Бойко Віталій Борисович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя та філософії,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-2339-2847>

Прийнято: 03.04.2026 | Опубліковано: 20.04.2026

Анотація. Забезпечення транспарентності цивільного процесу є важливим чинником підвищення ефективності судового захисту прав людини та формування довіри до судової влади. Сучасні тенденції розвитку відкритого правосуддя та цифровізації процедур зумовлюють необхідність узгодження національних стандартів цивільного судочинства з правовими нормами та директивами Європейського Союзу. Проблематику взаємодії національного законодавства з європейськими стандартами відкритості натеper ще недостатньо досліджено, що зумовлює потребу в науковому аналізі наявних прогалин та формуванні рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання.

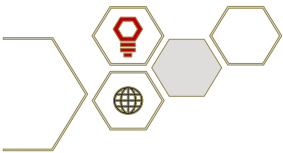

Метою дослідження є наукове обґрунтування підходів до гармонізації національних стандартів транспарентності цивільного процесу України з вимогами та практиками ЄС з огляду на інтегративний характер відкритості судочинства та цифрові інновації у сфері судового адміністрування.

Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів: порівняльно-правовий – для зіставлення положень національного законодавства з директивами ЄС, системно-структурний – для визначення принципів, структурних елементів і функцій транспарентності, формально-юридичний – для аналізу процесуальних норм, аналітичний та узагальнювальний – для оцінювання практики застосування законодавства та виявлення нормативних, інституційних і технологічних прогалин.

Результати дослідження дозволили визначити теоретико-правові основи транспарентності цивільного процесу, її складники та роль у системі принципів цивільного судочинства. Проаналізовано відповідність національного процесуального регулювання стандартам ЄС щодо відкритості, доступу до інформації, публічності судового розгляду та підзвітності судової влади. Виявлено, що транспарентність функціонує як інтегративна категорія, що поєднує нормативні, інституційні та інформаційно-технологічні компоненти. Запропоновано науково обґрунтовані підходи до гармонізації законодавства, спрямовані на розвиток електронного правосуддя, забезпечення балансу між відкритістю процедур і захистом персональних даних учасників процесу, підвищення інституційної прозорості судової системи та ефективності судового захисту.

Встановлено, що транспарентність цивільного судочинства є ключовою умовою забезпечення справедливого судового розгляду та підвищення довіри суспільства до судової влади. Системна імплементація стандартів Європейського Союзу сприятиме формуванню сучасної моделі цивільного процесу, заснованої на відкритості, передбачуваності процедур та реальному

доступі до правосуддя, що відповідає принципам демократичної правової держави.

Ключові слова: ефективність судового захисту, відкритість судового процесу, цифрові технології, доступ до інформації, інституційна прозорість, права людини.

Harmonization of national standards of transparency in civil procedure with the directives of the European Union

Mykola Kurylo,

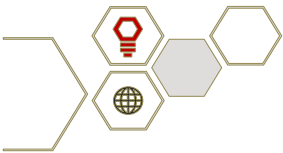
Doctor of Law, Professor of the Department of Justice and Philosophy,
Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-1496-134X>

Vitaliy Boyko,

Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Justice and
Philosophy, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-2339-2847>

Abstract. Ensuring transparency in civil proceedings is essential to enhancing the effectiveness of judicial protection of human rights and to building public trust in the judiciary. Current trends in the development of open justice and the digitalization of procedures necessitate the alignment of national civil procedural standards with the legal norms and directives of the European Union. The interaction between national legislation and European transparency standards remains insufficiently studied, which highlights the need for a scientific analysis of existing gaps and the formulation of recommendations to improve legal regulation.

The aim of the study is to provide a scientific rationale for harmonizing national standards of transparency in civil proceedings in Ukraine with EU

requirements and practices, while considering the integrative nature of judicial openness and digital innovations in court administration.

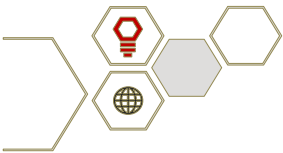
To achieve the aim, a combination of general scientific and specialized legal methods was applied: the comparative-legal method for contrasting national legislation with EU directives, the system-structural method for identifying principles, structural elements, and functions of transparency, the formal-legal method for analyzing procedural norms, as well as analytical and generalizing methods for evaluating law enforcement practices and identifying normative, institutional, and technological gaps.

The study identified the theoretical and legal foundations of transparency in civil proceedings, its components, and its role within the system of civil procedural principles. The conformity of national procedural regulation with EU standards regarding openness, access to information, public hearings, and judicial accountability was analyzed. It was established that transparency functions as an integrative category combining normative, institutional, and information-technological components. Scientifically grounded approaches to harmonizing legislation were proposed to develop electronic justice, ensure a balance between procedural openness and the protection of participants' personal data, enhance the transparency of the judicial system, and improve the effectiveness of judicial protection.

It has been established that transparency in civil proceedings is a key condition for ensuring a fair trial and increasing public confidence in the judiciary. The systematic implementation of EU standards will contribute to the development of a modern civil procedure model grounded in openness, procedural predictability, and real access to justice, consistent with the principles of a democratic rule-of-law state.

Keywords: judicial protection effectiveness, openness of proceedings, digital technologies, access to information, institutional transparency, human rights.

Постановка проблеми. В умовах європейської інтеграції України особливого значення набуває приведення національного цивільного

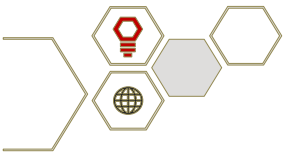
процесуального законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу, зокрема у сфері забезпечення транспарентності судочинства. Прозорість цивільного процесу виступає необхідною передумовою реалізації принципів верховенства права, забезпечення справедливого розгляду справ та підвищення рівня довіри суспільства до судової влади.

Разом із тим аналіз практики функціонування цивільного судочинства свідчить про наявність проблем, пов'язаних із недостатньою узгодженістю механізмів відкритості процесу, доступу до процесуальної інформації та цифровізації судових процедур з європейськими стандартами. Незадовільна інтеграція цих елементів створює перешкоди для ефективного забезпечення прав учасників процесу і зменшує прозорість функціонування судової системи.

Дослідження цих проблем безпосередньо пов'язане з науковими та практичними завданнями адаптації національного законодавства до *acquis* ЄС, удосконалення процесуальних гарантій відкритості судового розгляду та формування ефективної моделі прозорого та передбачуваного правосуддя. Виявлення та аналіз наявних прогалин у цьому напрямі створює основу для науково обґрунтованих пропозицій щодо гармонізації національного цивільного процесу з європейськими стандартами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтеграції європейських стандартів правосуддя перебуває у фокусі сучасних юридичних та управлінських досліджень.

Зокрема, питання екологічного та правового регулювання у сфері управління земельними ресурсами та контролю за правопорушеннями досліджують К. Король та співавтори [1]. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері туризму із застосуванням технічних засобів, здійснене А. Виноградовою та колегами, показує вплив цифрових технологій на ефективність правоохоронних процедур [2]. Спільні стандарти цивільного процесу в ЄС аналізує І. Ізарова, визначаючи їх роль у забезпеченні єдності

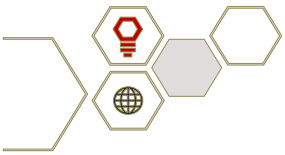
правозастосування і перспективи впровадження в національне законодавство [3].

Право на ефективний доступ до правосуддя у ЄС, як відзначають Т. Лотиш та О. Балатська, забезпечує рівність учасників судового процесу та підвищує прозорість процедур [4]. Впровадження відкритого правозастосування в Україні аналізує В. Турканова, демонструючи практичні аспекти реалізації міжнародних стандартів доступу до правосуддя [5]. Принцип гласності та відкритості цивільного процесу в міжнародному контексті досліджує А. Тімонов, підкреслюючи його роль у підвищенні прозорості судових процедур [6].

Проблеми кодифікації міжнародного цивільного процесу та шляхи адаптації національного законодавства до норм ЄС висвітлюються в роботі Л. Токарчук [7]. Транспарентність адміністративного процесу в умовах диджиталізації, розглянута Т. Новіковою, показує значення цифрових технологій для ефективності судового управління [8]. Імплементація європейських стандартів правосуддя в цивільне судочинство України, як зазначають Р. Дегтяр та Т. Печена, сприяє підвищенню якості судових рішень та гармонізації процесуальних норм [9].

Реформування національної системи стандартизації України в контексті євроінтеграції, що аналізує М. Карпа, демонструє необхідність узгодження національних правил з європейськими вимогами [10]. Виклики гармонізації матеріально-правових норм щодо корупції для України та ЄС висвітлює В. Туляков, підкреслюючи актуальність стандартизації антикорупційного законодавства [11]. Вплив цифрових технологій на формування сучасних кримінально-правових норм досліджують О. Костенко та співавтори, демонструючи еволюцію моделі правового регулювання в цифровому середовищі [12].

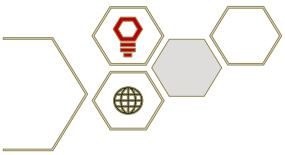
Контракти *implied-in-fact* як форму волевиявлення розглядають В. Савченко та Р. Майданик, показуючи практичне застосування цивільного

права [13]. Адаптацію національного законодавства до права ЄС з позиції основ, критеріїв та вимірів стійкості детально аналізує В. Устименко [14]. Гармонізацію цивільного процесу України з європейським цивільним процесом висвітлює С. Сулейманова, наголошуючи на узгодженні процесуальних норм для забезпечення прозорості судочинства [15].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених реформуванню цивільного судочинства та адаптації законодавства до стандартів ЄС, у контексті саме України низка аспектів проблеми транспарентності цивільного процесу натеper є недостатньо розробленою. У сучасній українській юридичній науці переважно аналізуються загальні засади гласності судового розгляду та доступу до правосуддя, тоді як питання системної гармонізації стандартів транспарентності цивільного процесу України з актами та підходами ЄС досліджуються фрагментарно. Зокрема, потребують подальшого наукового опрацювання проблеми вироблення уніфікованих критеріїв оцінювання рівня прозорості цивільного судочинства в Україні, узгодження процедур електронного судочинства з європейськими вимогами відкритості, а також забезпечення належного балансу між публічністю судового розгляду та захистом персональних даних учасників процесу в національній правозастосовній практиці.

Причинами неповного опрацювання зазначених аспектів є динамічний розвиток європейського процесуального права, постійне оновлення цифрових інструментів правосуддя, а також відсутність системного міжгалузевого підходу в Україні, який би поєднував процесуально-правові, інформаційні та правозахисні стандарти. Крім того, значну частину досліджень зосереджено на формальному аналізі законодавчих змін, тоді як практичні механізми реалізації транспарентності та їх відповідність асquis ЄС досліджено недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове обґрунтування напрямів гармонізації національних стандартів транспарентності цивільного процесу з правовими вимогами та директивами Європейського Союзу.

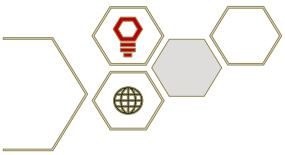
Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- проаналізувати теоретико-правові засади транспарентності цивільного процесу, визначити її зміст, принципи, структурні елементи та роль у забезпеченні справедливого судового розгляду з урахуванням сучасних європейських підходів до відкритості правосуддя;

- оцінити відповідність національних стандартів цивільного судочинства директивам та вимогам ЄС, виявити наявні прогалини та суперечності в правовому регулюванні забезпечення прозорості судового процесу, доступу до інформації та цифровізації правосуддя;

- запропонувати науково обґрунтовані підходи до гармонізації національного законодавства з правом ЄС, спрямовані на підвищення ефективності судового захисту прав людини, забезпечення транспарентності цивільного процесу та зміцнення довіри суспільства до судової влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретико-правові засади транспарентності цивільного процесу формуються в площині розвитку уявлень про справедливе правосуддя як складну інституційну систему, що має забезпечувати не лише формальне дотримання процесуальних норм, а й реальну відкритість, доступність і підзвітність судової влади. У цьому контексті транспарентність доцільно трактувати як інтегративну правову категорію, що характеризує рівень зрозумілості процедур, доступу до інформації та можливості суспільного контролю за здійсненням правосуддя. Її зміст охоплює інформаційний вимір, пов'язаний із відкритістю судових рішень і матеріалів справи, а також процедурний компонент, який передбачає

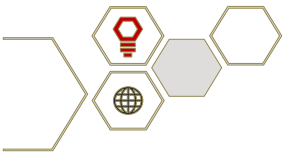

передбачуваність процесуальних дій, чіткість регулювання та публічність розгляду.

Сутність транспарентності розкривається через систему взаємопов'язаних принципів, які визначають функціонування цивільного судочинства. До них належать гласність судового розгляду, відкритість судових актів, доступність правосуддя, процесуальна рівність сторін і належна мотивованість судових рішень. Їх узгоджена реалізація забезпечує не лише ефективне здійснення процесуальних прав учасників, а й формує інституційну довіру до судової влади. У структурному вимірі транспарентність охоплює нормативний елемент, що відображає закріплення відповідних гарантій у законодавстві, інституційний – пов'язаний з організацією діяльності судів та механізмами оприлюднення інформації, а також функціональний, який характеризує практичну реалізацію принципів відкритості в правозастосовній діяльності [3, с. 56].

Підходи, сформовані в європейському правовому просторі, визначають транспарентність як невід'ємну складову частину права на справедливий судовий розгляд. Вони ґрунтуються на забезпеченні публічності судових процедур, відкритого доступу до судових рішень, а також обов'язковості належного обґрунтування судових актів. У цьому аспекті транспарентність виконує не лише регулятивну, а й гарантійну функцію, оскільки забезпечує реалізацію права на справедливий судовий розгляд та сприяє підвищенню якості судових рішень, зменшенню ризиків зловживань процесуальними правами та посиленню антикорупційних механізмів у судовій системі.

Категорія стандартів цивільного процесу перебуває в тісному взаємозв'язку з фундаментальними правами особи та загальними засадами судочинства. Право на судовий захист, право бути вислуханим судом, а також можливість самостійно вибрати засоби захисту своїх прав становлять базові елементи процесуального статусу учасників справи. Їх реалізація забезпечується через систему процесуальних норм, що регламентують

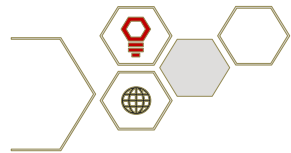

правоздатність і дієздатність сторін, порядок звернення до суду, а також процедури розгляду та вирішення справ [4, с. 17]. У сукупності ці елементи формують цілісний механізм реалізації конституційного права на судовий захист, у межах якого транспарентність виступає необхідною умовою ефективності та справедливості цивільного процесу.

Доступ до правосуддя в правовому просторі Європейського Союзу визнається фундаментальною гарантією реалізації прав людини та необхідною передумовою ефективного функціонування судової системи. Його зміст полягає в забезпеченні реальної можливості кожної особи звернутися до суду та отримати розгляд справи в умовах неупередженості, рівності сторін і дотримання процесуальних гарантій. Зазначена характеристика передбачає не лише формальне закріплення права на звернення до суду, а й створення належних організаційних, процедурних та інформаційних умов для практичної реалізації незалежно від соціально-економічного становища особи. У відповідному вимірі доступність правосуддя виступає важливим чинником утвердження верховенства права та гарантування ефективного судового захисту [5, с. 60].

На рівні національного законодавства відповідні положення конкретизуються через закріплення принципу відкритості судового розгляду, що передбачає проведення слухань у публічному форматі з можливістю присутності будь-яких осіб [16–20]. Водночас законодавство допускає проведення закритих засідань як виняток, зумовлений необхідністю захисту приватного життя, безпеки учасників процесу або інших охоронюваних законом інтересів. Зазначене нормативне регулювання спрямоване на забезпечення збалансованості між відкритістю правосуддя та дотриманням конфіденційності, що є важливою умовою довіри до судової влади.

Формування національних механізмів забезпечення відкритості цивільного судочинства здійснюється з урахуванням міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини, які визначають базові орієнтири для розвитку

процесуального законодавства. Йдеться про закріплення гарантій публічності судового розгляду, доступності судових рішень, прозорості процедур та обґрунтованості судових актів. У зазначеному контексті міжнародні акти виконують нормативно-орієнтаційну функцію, визначаючи вектор удосконалення правового регулювання та забезпечення відповідності європейським вимогам.

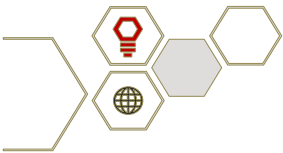
Розвиток цивільного процесу відбувається у взаємозв'язку з процесами уніфікації та узгодження правових норм на міжнародному рівні. Формування відповідних стандартів забезпечується діяльністю спеціалізованих інституцій, як-от Міжнародний інститут уніфікації приватного права та Гаазька конференція з міжнародного приватного права, які розробляють універсальні акти та рекомендації у сфері приватного права і судових процедур [7, с. 202]. Їх напрацювання сприяють узгодженню національних правових систем, формуванню єдиних орієнтирів забезпечення відкритості правосуддя та впровадженню ефективних процесуальних механізмів.

Для систематизації змісту транспарентності цивільного судочинства доцільно виокремити основні напрями її прояву, що відображають сутнісні характеристики відкритості правосуддя, механізми її забезпечення та функціональне призначення в процесуальній діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Сутнісні характеристики транспарентності цивільного судочинства

Сфера прояву	Характеристика відкритості цивільного судочинства	Основні елементи
Теоретико-правова	Визначається як комплексна ознака відкритості судочинства, що забезпечує зрозумілість процедур та передбачуваність правосуддя	Відкритість процесу, правова визначеність, публічність
Процесуально-правова	Сукупність процесуальних гарантій доступу учасників до інформації про перебіг справи та судові рішення	Інформування сторін, мотивованість рішень, доступ до матеріалів
Інституційна	Характеристика здатності судової системи діяти відкрито та підзвітно суспільству	Публічність діяльності судів, судовий контроль, звітність

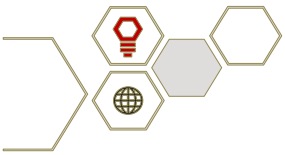

Сфера прояву	Характеристика відкритості цивільного судочинства	Основні елементи
Цифрова та інформаційна	Забезпечення відкритості через використання електронних технологій у судочинстві	Електронний суд, онлайн-доступ, цифрові реєстри
Європейсько-правова	Визначається як стандарт єдиного європейського процесуального простору	Гармонізація норм, доступність процедур, уніфікація правил

Джерело: розроблено авторами

Аналіз таблиці показує, що характеристика відкритості цивільного судочинства охоплює кілька взаємопов'язаних вимірів, які доповнюють один одного. Теоретико-правовий складник визначає основи забезпечення зрозумілості процедур і передбачуваності рішень, створюючи базу для застосування процесуальних гарантій. Процесуальні гарантії забезпечують учасникам процесу доступ до інформації, ознайомлення з матеріалами справи та отримання мотивованих рішень, що підвищує ефективність захисту прав. Інституційний вимір реалізує принципи на практиці через підзвітність судової системи, публічність діяльності судів та контроль суспільства, сприяючи формуванню довіри до правосуддя. Інформаційно-цифровий аспект дозволяє оперативно отримувати процесуальну інформацію через електронні реєстри, онлайн-подання документів і використання електронного суду, що підвищує відкритість судочинства. Гармонізація з європейськими стандартами уніфікує правила та забезпечує узгодження національних процедур із міжнародною практикою. У комплексі зазначені елементи формують систему, яка забезпечує доступність, передбачуваність і підзвітність цивільного судочинства, підвищує якість рішень і знижує ризики зловживання процесуальними правами.

Транспарентність цивільного судочинства визначається як комплексна правова властивість організації та здійснення процесу, що поєднує відкритість, зрозумілість, доступність і передбачуваність процедур, забезпечує реальний доступ учасників і суспільства до процесуальної

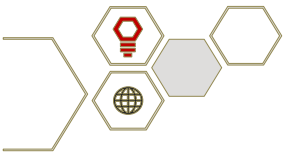

інформації та передбачає нормативні гарантії, інституційні механізми і цифрові інструменти правосуддя для справедливого розгляду та ефективного захисту прав людини.

Прозорість судової діяльності охоплює не лише участь у відкритому засіданні, а й розуміння процесуальних правил, доступ до рішень суду, контроль за виконанням процедур на всіх стадіях розгляду справи. Впровадження європейських стандартів відкритого правосуддя та цифрових технологій сприяє інтеграції цих принципів у цивільне судочинство.

Розвиток цифрових технологій у судочинстві забезпечує формування онлайн-платформ, що гарантують безперервний доступ до процесуальних документів і рішень, оптимізують використання ресурсів і підтримують безперервність судочинства навіть в умовах воєнного стану [8, с. 49]. Розкриття судової діяльності через електронні платформи підвищує зрозумілість рішень та підзвітність судових органів, що сприяє зміцненню довіри учасників процесу та громадськості до судової системи. Одночасно цифровізація створює можливості для наближення національного цивільного процесуального законодавства до європейських стандартів, які передбачають упровадження принципів змагальності, пропорційності та процесуальної економії.

В Україні здійснено низку законодавчих реформ, спрямованих на підвищення ефективності правосуддя. Серед ключових змін – внесення поправок до Цивільного процесуального кодексу [17], ухвалення Закону про судоустрій і статус суддів [18], а також законів щодо електронного суду та доступу до публічної інформації [19–22]. Реалізація закладених у цих документах норм закріплює принципи відкритості, доступності та мотивованості рішень, установлює механізми електронного документообігу та дистанційної участі сторін, що відповідає вимогам цифровізації і стандартам Європейського суду з прав людини.

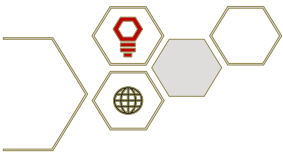
Варто зазначити, що гармонізація національного законодавства потребує не лише формального запозичення норм права ЄС, а і трансформації практики їх застосування. Судові органи забезпечують баланс між оперативністю розгляду справ і повнотою процесу, а також реальний доступ до правосуддя через електронні процедури. Принципи змагальності, диспозитивності та публічності розгляду справ виступають орієнтирами для приведення національної системи у відповідність до європейських стандартів [9, с. 105]. Законодавчі дефініції правопорушень у країнах ЄС демонструють стандартизоване визначення протидії корупції та зловживанням службовими повноваженнями, що виступає орієнтиром для національної гармонізації [10, с. 38].

Принципи транснаціонального цивільного процесу, розроблені міжнародними інститутами права, утворюють концептуальну основу для зближення національних процесуальних стандартів з європейськими, закріплюючи вимоги щодо прозорості, доступності та ефективності судового розгляду. У таблиці 2 наведено порівняння національних стандартів цивільного судочинства з вимогами ЄС.

Таблиця 2

Відповідність національних стандартів цивільного судочинства вимогам ЄС

Сфера регулювання	Європейські стандарти	Закріплення в національному законодавстві	Реалізація на практиці
Відкритість судового розгляду	Публічні слухання, доступ громадськості, прозорість процедур	Принцип гласності закріплено в Цивільному процесуальному кодексі	Засідання переважно відкриті
Доступ до судових рішень	Вільний і своєчасний доступ до судових актів	Єдиний державний реєстр судових рішень	Функціонує електронний доступ
Інформування учасників процесу	Електронні повідомлення, зрозумілі процесуальні процедури	Передбачено систему електронного суду	Застосовується нерівномірно
Цифровізація судочинства	Повна електронна взаємодія сторін і суду	Впроваджено систему «Е-суд»	Часткова цифровізація

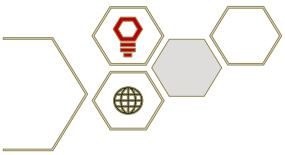

Сфера регулювання	Європейські стандарти	Закріплення в національному законодавстві	Реалізація на практиці
Прозорість діяльності судів	Відкриті статистичні дані та звітність	Частково оприлюднюються звіти	Дані публікуються нерегулярно
Доступ до процесуальної інформації	Можливість відстеження руху справи онлайн	Передбачено електронні сервіси	Функціонують обмежено
Мотивованість судових рішень	Обов'язкова зрозуміла аргументація	Закріплена процесуальними нормами	Загалом дотримується
Захист персональних даних	Баланс відкритості та приватності	Передбачено анонімізацію рішень	Реалізується формально
Транскордонне судочинство	Уніфіковані процедури та взаємне визнання	Наявні норми міжнародної правової допомоги	Практика неоднорідна
Підзвітність судової влади	Механізми суспільного контролю	Існують органи суддівського врядування	Обмежений публічний аналіз

Джерело: розроблено авторами на основі [11–22]

Аналіз табл. 2 показує, що цивільне правосуддя України поступово наближається до стандартів ЄС, однак рівень реалізації окремих норм залишається нерівномірним. Відкритість судових засідань і доступ до рішень забезпечується принципом гласності та електронними сервісами, що підвищує оперативність розгляду справ і робить процес більш прозорим для учасників та суспільства. Водночас публікація звітів та електронне інформування учасників процесу застосовуються не досить послідовно, що обмежує можливості контролю за діяльністю суду.

Цифрові інструменти прискорюють процеси та зменшують бюрократичні перепони, проте повне впровадження електронних механізмів ще не досягнуто, що впливає на ефективність правосуддя. Аргументованість рішень та захист персональних даних забезпечують базові гарантії, але їх реалізація на практиці часто носить формальний характер, що знижує довіру до судової системи. В аспекті транскордонного судочинства та підзвітності органів суддівського врядування спостерігається неоднорідність практики, що

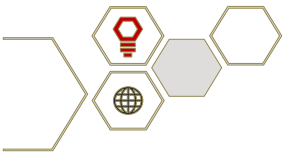

підкреслює необхідність подальшого вдосконалення законодавства та практичних процедур. У сукупності ці процеси демонструють поступове наближення до європейських стандартів верховенства права через системне підвищення прозорості, цифровізацію та розвиток механізмів суспільного контролю.

Отже, хоча національна модель цивільного судочинства України прагне відповідати європейським стандартам відкритого правосуддя, проте рівень практичної реалізації окремих норм залишатиметься нерівномірним. Найбільше наближення спостерігається в забезпеченні публічності судових засідань та доступу до рішень, що свідчить про поступове вдосконалення законодавчої бази відповідно до принципів ЄС. Проте європейське уявлення про відкритість судового процесу охоплює не лише доступ до засідань, але й інформаційну зрозумілість процедур, електронну взаємодію та підзвітність судових органів суспільству, що зробить актуальним розвиток цифровізації судочинства в Україні.

Розширення електронних процедур дозволить забезпечити своєчасний доступ до процесуальної інформації, скоротити терміни розгляду справ та підвищити ефективність роботи судів. Водночас цифровізація вимагатиме належного захисту персональних даних і створення диференційованого доступу до інформації для учасників процесу. Збереження балансу між відкритістю і приватністю сприятиме зміцненню довіри громадян до судової системи та формуванню відчуття справедливості та незалежності правосуддя.

Розвиток інституційної прозорості передбачатиме регулярне оприлюднення статистики діяльності судів, термінів розгляду справ, навантаження суддів та результатів судових процедур. Це дозволить суспільству оцінювати ефективність системи та підвищить підзвітність судових органів. В українських умовах також потрібно вдосконалити процедури доступу до відкритих даних та запровадити єдині стандарти інформаційної прозорості.

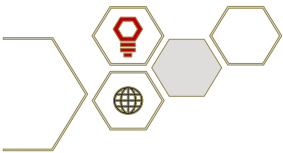

Також рекомендується реалізувати комплекс заходів для розвитку комунікаційного елемента судової системи та підвищення правової культури громадян, що сприятиме формуванню довіри до суду як незалежного та справедливого органу. Важливо також підвищувати кваліфікацію суддів і працівників судів щодо застосування принципів змагальності, пропорційності та процесуальної економії, щоб забезпечити імплементацію європейських стандартів у практику судочинства.

Реалізація таких заходів дозволить сформувати сучасну модель судової системи у сфері цивільного процесу, спрямовану на забезпечення справедливого розгляду справ, ефективного захисту прав людини та інтеграцію України до європейського правового простору.

Висновки. Встановлено, що транспарентність цивільного судочинства еволюціонує від традиційного принципу гласності до комплексної правової категорії, яка визначає ефективність функціонування сучасної судової системи. В європейському правовому просторі відкритість правосуддя розглядається як необхідна умова забезпечення справедливого судового розгляду, ефективного захисту прав людини та підзвітності судової влади, що зумовлює потребу не лише формального, а й системного наближення законодавства України до стандартів ЄС.

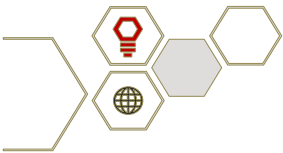
Аналіз теоретико-правових засад транспарентності показав, що її зміст охоплює відкритість процедур, доступність процесуальної інформації, зрозумілість судових рішень, ефективну комунікацію суду з учасниками процесу та використання цифрових технологій як інструменту доступу до правосуддя. Водночас установлено, що, попри орієнтацію українського законодавства на європейські стандарти, їх практична реалізація залишається неповною через фрагментарність цифровізації, недостатню уніфікацію процедур доступу до інформації та розрив між нормативним регулюванням і правозастосуванням.

Підвищення прозорості цивільного судочинства можливе лише за умов комплексного реформування процесуальних норм, розвитку електронного судочинства, запровадження єдиних стандартів відкритої статистики та оприлюднення результатів розгляду справ, а також забезпечення балансу між доступністю інформації і захистом персональних даних учасників процесу. Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективності імплементації електронних процедур у цивільному судочинстві та оцінювання їх впливу на доступність і оперативність розгляду справ.

Список використаних джерел

1. Korol K., Ruban A., Bojko T., Kobko Y., Popovych V., Ilkiv B., Tymchyshyn A., Shuplat T. Evaluation of the ecological state and phytomeliorative efficiency of vegetation at landfills. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2025. Vol. 26, № 2. P. 239–251. DOI: <https://doi.org/10.12912/27197050/196621>.
2. Vynohradova A., Kutsenko V., Tymchyshyn A., Dunaievskaya L., Olkchova-Marchuk N. Investigation of criminal offenses in the field of tourism through technical means. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, № 73. P. 344–354. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.73.01.29>.
3. Ізарова І. О. Спільні стандарти цивільного процесу в ЄС: загальна характеристика та перспективи реалізації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 1. С. 55–61. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2018.55-61>.
4. Lotysh T., Balatska O. The right to effective access to justice in the European Union. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. № 4. P. 12–19. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.4.2>.
5. Turkanova V. Open Enforcement: new approach of Ukraine in access to justice. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2020. Vol. 1, № 6. P. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-3.1-p000026>.

6. Тімонов А. І. Міжнародні правові стандарти у сфері реалізації принципу гласності та відкритості в цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 200–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/45>.

7. Токарчук Л. М. Проблеми кодифікації міжнародного цивільного процесу. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2023. Т. 25, № 2. С. 30–35. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-2\(37\)-6](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-2(37)-6).

8. Новікова Т. В. Транспарентність адміністративного процесу в умовах діджиталізації. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4. С. 46–52. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/907/843/> (дата звернення: 18.01.2026).

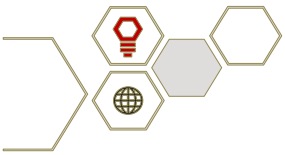
9. Дегтяр Р. О., Печена Т. О. Імплементация європейських стандартів правосуддя в цивільне судочинство України. *Нове українське право*. 2022. № 6, Т. 1. С. 101–108. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.13>.

10. Карпа М. Реформування національної системи стандартизації України у контексті євроінтеграції: динаміка розвитку та перспективи. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2025. № 14. С. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-14-34-43>.

11. Туляков В. О. Гармонізація матеріально-правових норм щодо корупції: виклики для Європейського Союзу та України. Кримінально-правова протидія корупції у воєнній та повоєнній Україні : матеріали міжнар. наук. конф., (м. Харків, 24 листоп. 2023 р.). Харків: Право, 2024. С. 30–40. URI: <https://hdl.handle.net/11300/27837> (дата звернення: 18.01.2026).

12. Kostenko O., Zhuravlov D., Dniprov O., Korotiuk O. Metaverse: model criminal code. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9, № 4. P. 134–147. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-4-134-147>.

13. Savchenko V., Maydanyk R. Contracts implied-in-fact like a form of will expression. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. Vol. 7, № 2. P. 283–300. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE18-7.2-a000212>.

14. Устименко В. А. Адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу: основи, критерії, виміри стійкості: монографія. Київ: Академперіодика, 2025. 452 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.534.452>.

15. Сулейманова С. Р. Гармонізація цивільного процесу України з європейським цивільним процесом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 222–226. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/52>.

16. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

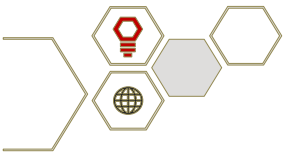
17. Цивільний процесуальний кодекс України. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

18. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 18.03.2026).

19. Про доступ до судових рішень: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15/ed20230331#Text> (дата звернення: 18.03.2026).

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України 29.06.2023 року № 3200-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

21. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI зі змінами від 14.06.2025 р. № 4240-IX. *Верховна Рада України*.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).

22. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI зі змінами від 08.08.2025 р. № 4321-IX. *Верховна Рада України.*

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 18.01.2026).